

Svartvitt tänkande om invandrarers hälsa

Kurdo Baksi, red. **Invandrare och hälsa. En antologi.** 100 sidor. Stockholm: Svartvitts förlag, 1999. ISBN 91-972204-9-3.

Recensent: Leena M Johansson, med dr, överläkare, leg psykoterapeut, Psykiatricentrum, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Det finns flera perspektiv att betrakta hälsa ifrån, t ex ett saluto-genetiskt, hälsofrämjande perspektiv eller ett patogenetiskt sviktperspektiv. I svenskan används begreppen hälsa, välbefinnande och livskvalitet både synonymt och vart och ett för sig. När det gäller ohälsa och sjukdom översätts »illness», »disease»/»disorder» och »sickness» för det mesta med sjukdom. I »Invandrare och hälsa» skriver flera personer om invandrarernas ohälsa och verkar liksom redaktören utgå från svikt/bristperspektivet.

Blandade bidrag av skiftande kvalitet

Antologins sinsemellan mycket olika delar är av skiftande kvalitet. Tre bidrag är mer vetenskapliga. Gudrun Perssons »Socialstyrelsens rapport om invandrarers hälsa» visar att chilener, iranier, polacker och turkar har sämre hälsa än svenskar. Största hälsoproblemen rapporterar finländare och jugoslaver, vilka kom till Sverige som arbetskraftsinvandrare.

Wuokko Knocke är sociolog och forskare vid Arbetslivsinstitutet. Hon ger i »Arbetsmarknad – kvinnors hälsa» exempel på hur finska, italienska, jugoslaviska, tyska och svenska kvinnor beskriver sin arbetssituation. Enligt henne har arbetsorganisationen, lönesystemet, det maskinbundna arbetet och de ergonomiskt olämpliga maskinerna gjort kvinnorna sjuka. Gamla myter om »invandrarkvinnan» som utbildad och utan yrkes- och arbetslivserfarenhet stämmer inte och skall »inte tas till intäkt för att förvisa och hålla kvinnorna kvar i undermåliga arbetsmiljöer».

Statsvetaren Welat Songürs bidrag handlar om de äldre invandrarernas hälsa. Undersökningen visar hur turkiska,

kurdiska och assyrisk/syrianska invandrare klientiseras inom sjukvården. Hon beskriver också invandrarernas och den svenska sjukvårdens olika sjukdomssyn, »illness belief».

I nästa avsnitt tas upp erfarenheter från arbete med invandrare. Enrique Bustos, psykolog och terapeut, skriver om flyktingarnas första år i Sverige. Han poängterar att psykisk ohälsa inte enbart skall ses som diagnostiska kategorier utan också som en följd av t ex sociala faktorer och relationsfaktorer. Anna Rydmark-Venegas, barmorska, skriver om invandramödrar, och Julio Fuentes, sociolog, berättar om de funktionshindrade invandrarernas situation.

Psykiater Riyadh Al-Baldawi nämner i »Rökheroïn – en ny missbrukartrend» invandrare enbart i förbigående. Uppsatsen saknar förankring i ett sammanhang om berusningsmedel i allmänhet, och varken de vanligaste berusningsmedlen alkohol och cannabis, eller de aktuella trenderna med amfetamin, ecstasy och heroïnsniffning tas upp.

Tre kapitel handlar om sexualitet och samlevnad. Pablo Leiva skriver om homosexuella invandrare, Jona Kristjánsdóttir om unga kvinnor med invandrabakgrund och Bitti Ingemansson om kvinnlig omskärelse och de komplikationer den medför.

För lite av analys och reflektion

Redaktören Kurdo Baksi hävdar att »kunskapsbristen inom den svenska hälsovården beträffande invandrare är markant». Påståendet verkar inte grunda sig på några djupare studier i ämnet. Baksi är en flitig samhällsdebattör, som kämpar mot rasism och segregation. För att lyckas med en sådan angelägen uppgift behövs substans, analys och reflektion, annars kan resultatet bli kontraproduktivt. Detsamma gäller om man skall göra seriösa uttalanden om migrationsmedicin.

Det hade varit intressant om antologin tagit upp följande frågor:

- En diskussion om hälsa och ohälsa ur fysiskt, psykiskt, socialt, kulturellt och andligt/existentiellt perspektiv.
- Vilka är invandrare i Sverige? I antologin talas mest om utomeuropeiska invandrare. De största invandrargrupperna (över 70 procent), som kommer från Norden och övriga Europa, nämns oftast bara i förbigående.
- Vilka har kunskaper om invandrare och hälsa? Det finns omfattande er-

farenheter om flyktingar och invandrare inom social- och hälsovården. Under senare år har det även kommit flera doktorsavhandlingar bl a inom medicin och transkulturell forskning (se t ex Jan Sundquists översiktsartikel i serien Mångkulturell vård, Läkartidningen 10/97). Det som saknas i Sverige är att de olika delarna integreras och sätts i ett sammanhang. För detta krävs samarbete över yrkes- och specialitetsgränser. Det hade gett ett mer gediget intryck om antologin hade berört detta ämne.

Kulturell kategorisering

Bokens största brist är att redaktören försöker spänna över ett för stort område och gör det retoriskt ovarsamt. Ett mer anspråklöst namn, t ex »Erfarenheter av invandrarernas ohälsa» hade bättre motsvarat dess innehåll. Ett område som gärna kunnat ingå är förståelsen av trauma och dess samband med ohälsa och sjukdom. Samma gäller också en diskussion om de kända livsstilsfaktorernas betydelse för hälsan. Rökning, alkohol- och annat missbruk, dåliga kostvanor och brist på motion utgör allvarliga hälsoproblem även bland invandrare. Nikotinberoendet och rökningens relaterade sjukdomarna är mycket vanligare bland män i de flesta invandrargrupper än bland svenskar.

Invandrarskap ger inte någon kompetens i sig, och kulturell kategorisering kan leda till ökat vi- och de-tänkande, marginalisering och segregation. Baksi skriver om att »invandrare generellt sett har sämre hälsa» än svenskar. Det är troligen så bland vissa grupper, men det finns inga heltäckande studier om invandrarernas ohälsa och således inte heller några säkra kunskaper.

Bokens layout är bra, men valet av omslagsbild med en naken mans lymfatiske system är förbryllande.

Ingen heltäckande bild av hälsoläget

Titeln »Invandrare och hälsa» syftar på ett viktigt område, som inte riktigt motsvaras av innehållet. Antologin har flera bra, engagerat skrivna och informativa avsnitt, men är inte pedagogiskt uppbyggd och lämpar sig inte som lärobok. Man får hoppas att politiker och beslutsfattare inte tror att den skulle ge en representativ eller heltäckande bild av hälsoläget bland invandrare. I stället visar den att det finns behov av en vetenskapligt och kliniskt grundad bok om sociala faktorer, kultur, livsstil och hälsa. •